

ДИСТАЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК НОВИЙ ВИД СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

DISTANCE COMMUNICATION AS A NEW TYPE OF SOCIAL COMMUNICATION

У статті акцентується увага на винятковій значущості та сучасній актуальності появи мережі інтернет, яка суттєво розширила комунікативні можливості, відкривши доступ до миттєвого обміну інформацією, включно з можливістю візуального контакту на значних відстанях. Водночас активне впровадження інформаційних технологій актуалізувало низку соціально-психологічних проблем. Автори пропонують читачеві огляд різних аспектів досліджуваної тематики в працях українських науковців, визначаючи головною метою аналіз феномена спілкування в його новій формі – дистанційного формату. Серед основних завдань статті окреслено такі: 1) охарактеризувати дистанційну діяльність як специфічний різновид соціальної взаємодії; 2) дослідити розвиток та підґрунтя дистанційної комунікації. У сучасних наукових працях наголошується на тому, що підґрунтям спілкування виступають фундаментальні потреби людини у забезпеченні умов життєдіяльності, вільному інформаційному обміні, реалізації як індивідуальних, так і колективних завдань, досягненні особистісних і суспільних цілей. При цьому воно може бути орієнтоване як на вирішення професійних і ділових питань, так і на особисто значущу взаємодію, відбуваючись у різних сферах людського життя та діяльності.

Узагальнення наукових підходів демонструє, що дистанційне спілкування є якісно новим видом соціальної взаємодії, який реалізується за допомогою комп'ютерних технологій і формує у комунікантів особливу модель віртуальної реальності з ефектом особистої присутності. Воно вимагає володіння комплексом комунікативних умінь, що спираються на знання та досвід міжособистісної взаємодії та дають змогу творчо застосовувати комунікативні компетентності. До таких умінь належать побудова психологічного портрета співрозмовника, інтерпретація цифрових повідомлень, формування віртуальних взаємин, вироблення індивідуальних тактик і стратегій взаємодії, навички самопрезентації та адекватне реагування на дії співрозмовника. У статті також окреслено перспективний напрям подальших досліджень, пов'язаний з вивченням особливостей формування команд у дистанційних умовах та соціально-психологічних чинників, що визначають ефективність цього процесу.

Ключові слова: спілкування, соціальна комунікація, дистанційне спілкування, онлайн-спілкування, інтернет.

The article emphasizes the exceptional significance and contemporary relevance of the emergence of the Internet, which has substantially expanded communication opportunities by enabling instant information exchange, including the possibility of visual contact over long distances. At the same time, the active implementation of information technologies has brought to the forefront a number of socio-psychological challenges. The authors present readers with an overview of various aspects of the studied topic in the works of Ukrainian scholars, identifying as the main objective the analysis of the communication phenomenon in its new form – distance communication. The key tasks of the article are outlined as follows: 1) to characterize distance activity as a specific type of social interaction; 2) to examine the development and foundations of distance communication. Contemporary academic research highlights that communication is fundamentally based on essential human needs – ensuring conditions of life, information exchange, the fulfillment of both individual and collective tasks, and the achievement of personal and societal goals. At the same time, it may be oriented toward solving professional and business issues or have a purely personal focus, taking place across various spheres of human life and activity.

A synthesis of scientific approaches demonstrates that distance communication represents a qualitatively new form of social interaction, implemented through computer technologies and shaping in communicants a distinctive model of virtual reality with the effect of personal presence. It requires mastery of a set of communicative skills grounded in knowledge and experience of interpersonal interaction, which allow for the creative application of communicative competencies. Such skills include constructing a psychological profile of an interlocutor, interpreting digital information, establishing virtual relationships, developing individual strategies and tactics of interaction, demonstrating self-presentation abilities, and responding adequately to a partner's actions. The article also outlines a promising direction for further research related to the study of team formation in distance conditions and the socio-psychological factors that determine the effectiveness of this process.

Key words: communication, social communication, distance communication, online communication, Internet.

УДК 159.9.07

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.77.2.37>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Нерубасська А.О.

д.філос.н., доцент, доцент кафедри загальнонаукових, соціальних та поведінкових дисциплін
Одеський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID ID: 0000-0003-3754-0134

Кокорев О.В.

д.політ.н., доцент, доцент кафедри журналістики, соціальних комунікацій і IT-права
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
ORCID ID: 0000-0001-7391-2498

Кривошея А.А.

здобувач вищої освіти
Одеський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID ID: 0009-0009-3386-9793

Актуальність теми. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій відкрив для людини нові можливості. Високотехнологічні пристрої значно спростили вирішення повсякденних і професійних завдань, забезпечили доступ до необмежених інформаційних ресурсів, зробили життя більш комфортним. Особливе значення має поява мережі інтернет, що розширила комунікативні горизонти та дала змогу здійснювати миттєвий зв'язок,

включно з можливістю візуального контакту на великих відстанях.

Водночас активне впровадження інформаційних технологій зумовило появу низки соціально-психологічних проблем. Однією з ключових є поступова заміна безпосереднього міжособистісного спілкування віртуальними формами взаємодії [2, с. 43]. Це явище викликає занепокоєння, адже роль живого спілкування для розвитку особистості

та функціонування суспільства важко переоцінити. Отже, вибір теми є дуже актуальним для теоретичного дослідження нового виду соціального спілкування.

Звернемося до українських авторів, які досліджували дистанційне (онлайн, віртуальне) спілкування, а також тематики, тісно пов'язані з цією проблемою: В. Пацкань «Психологічні особливості віртуального спілкування», О. Кришовська «Особливості взаєморозуміння в онлайн-спілкуванні», Н. Дар'ялова «Психологічні особливості віртуального спілкування», Ю. Акименко «Дистанційна психологічна допомога: філософія взаємин консультанта і клієнта», К. Темний «Психологічні проблеми спілкування викладачів і студентів в умовах дистанційного навчання», С. Хмельниченко «Моделі соціального спілкування студентів в інтернеті» та інші.

Метою дослідження є теоретичний аналіз феномена спілкування в контексті його нової форми – дистанційного спілкування.

Задачі статті: охарактеризувати дистанційну діяльність як новий вид соціального спілкування; дослідити розвиток та підстави дистанційної форми спілкування.

Методи: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури з проблеми.

Виклад основного матеріалу. Науковий інтерес до феномена спілкування як самостійного об'єкта дослідження сформувався порівняно нещодавно. Лише з другої половини XX століття розпочалося цілісне теоретичне осмислення його природи, функцій та ролі у становленні особистості. У цьому контексті дослідження впливу інформаційних технологій на зміст і якість міжособистісної комунікації набуває особливої значущості в сучасних умовах.

Спілкування можна розглядати як особливу форму соціальної взаємодії, у процесі якої встановлюються й розвиваються контакти між людьми, формуються та підтримуються правила, тактика й стратегія поведінки. Його підґрунтям виступають потреби людини у створенні необхідних умов для життєдіяльності, в обміні інформацією, у виконанні спільних чи індивідуальних завдань, а також у досягненні особистих і колективних цілей. Залежно від спрямованості, спілкування може мати діловий, професійний або особистісний характер і реалізовуватися в різних сферах: від професійно-ділової та суспільно-культурної діяльності до міжособистісних відносин. Таким спілкування представила у своїй статті «Оцінювання соціально-психологічного клімату в колективі на прикладі підприємства торгівлі та його вплив на процес управління організацією» Н. Беляєва [1, с. 144].

Іван Лоредана (Ivan Loredana) у статті «Interpersonal Communication in the Information Age: Opportunities and Disruptions» пише, що цифрові технології змінюють зовнішній та внутрішній образ особистості, взаємодію онлайн і офлайн, із залученням теорій типу медійної присутності, медійної багатоступовості та моделі соціальної ідентичності [10].

Актуальні наукові розвідки засвідчують, що інтенсивний розвиток інформаційних технологій зумовлює суттєві трансформації у сфері міжособистісної комунікації. Дослідження акцентують увагу на зміні як зовнішніх форм взаємодії, так і внутрішніх механізмів соціального контакту. Особливе значення надається аналізу впливу цифрового середовища на формування соціальної ідентичності, рівень соціальної інтегрованості та феномен відчуття самотності. Водночас простежується зв'язок між використанням цифрових технологій, професійною діяльністю, задоволеністю працею та якістю особистих стосунків. Окрему увагу приділено соціальним мережам і системам штучного інтелекту, що формують нові мовні й комунікативні практики. Окрема група робіт аналізує взаємозв'язок між використанням інформаційно-комунікаційних технологій і відчуттям самотності чи соціальної ізоляції, особливо у вразливих категорій населення [3]. Сучасний науковий дискурс фокусується як на потенційних перевагах цифровізації, так і на ризиках, пов'язаних з якістю людського спілкування.

Сучасні цифрові технології дають змогу підтримувати контакт із близькими, відновлювати знайомства, обмінюватися інформацією та розважальним контентом. Соціальні мережі забезпечують швидкий доступ до потрібних даних, але онлайн-спілкування позбавлене повноцінних невербальних сигналів. Емоції можна як передавати за допомогою емоджі, так і приховувати чи навіть імітувати. І. Іванюк у статті «Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти» акцентує увагу на зміні як зовнішніх форм взаємодії, так і внутрішніх механізмів соціального контакту [4, с. 11].

Дистанційне спілкування являє собою особливу форму комунікації, що здійснюється за допомогою телекомунікаційних технологій та має комп'ютерно-опосередкований характер. Воно передбачає взаємодію без фізичної присутності співрозмовника, проте інформація передається від його імені у вигляді символів, знаків, чисел чи зображень. У сучасному інформаційному суспільстві такий тип комунікації стає важливим чинником розвитку мовлення і мислення людини, адже він забезпечує доступ до значних потоків інформації та створює нове середовище життєдіяльності. Дистанційне спілкування дає змогу взаємодіяти без фізичної присутності співрозмовника, використовуючи текст, символи, зображення та інші цифрові засоби.

Інтернет виконує подвійну функцію: є джерелом інформації та інструментом комунікації. Дослідники виділяють такі особливості дистанційного спілкування: глобальний характер (можливість контакту з людьми з будь-якої країни); збереження звичного життєвого простору під час комунікації; переважно письмова форма, що сприяє розвитку мовних і письмових навичок; можливість отримувати знання про особистість співрозмовника та

його світогляд; обмін повідомленнями у формі тексту, листів чи усних звернень [5].

В авторському огляді у статті "The association between information and communication technologies, loneliness and social connectedness: A scoping review" аналізується зв'язок між використанням ІКТ, відчуттям самотності (особливо серед літніх людей) та соціальною зв'язністю [12]. Буде не зайвим у цьому контексті згадати про маніпуляції, більша частина яких є маніпуляціями з інформацією в інформаційному суспільстві. У результаті традиційне «живе» спілкування поступово відходить на другий план, поступаючись більш зручним і доступним цифровим форматам, здатним охоплювати значні інформаційні потоки у стислі терміни. Така форма комунікації створює нові знакові системи, які формують специфічну мову інформаційного суспільства. Віртуальні символи та коди стають не лише інструментами спілкування в мережі, але й механізмами керування інформаційними потоками. За допомогою цієї цифрової мови користувачі мають можливість виражати власні думки та емоції, а також передавати значущу інформацію [5].

Віртуальне «Я» особистості проявляється через особливу мову онлайн-спілкування, що характеризується ситуативністю, незавершеністю та можливістю одночасного контакту з кількома людьми. Такий формат може створювати ілюзію успіху, але згодом ускладнювати реальну комунікацію. На відміну від безпосереднього спілкування, у мережі акцент зміщується на світогляд, інтелект, почуття гумору та здатність підтримувати бесіду. Основними функціями комунікації є інструментальна, синдікативна, самовираження й трансляційна; додатковими – експресивна, соціального контролю та соціалізації [4, с. 15].

У статті "The Inauthentic Online Self: Perceptions of Naturalness Drive Judgments of Authenticity" провели дослідження сприйняття автентичності онлайн-поведінки порівняно з офлайн: люди вважають, що поведінка онлайн, яка відрізняється від особистої зустрічі, менш «справжня», як «реальне Я» оцінюється порівняно з віртуальним образом [11].

Сучасні українські дослідники підкреслюють, що «створення людиною в процесі розвитку цивілізації іншої реальності, штучної природи – техніки й відповідних технологій як механізмів перетворення оточуючого світу, призводить до алієнації, відчуження, а в подальшому – до відриву людини від середовища, еволюційним продуктом якого вона є, – від природного світу» [8].

У сучасному суспільстві розвиток технологій зміщує значну частину комунікації у віртуальний простір. Це зменшує когнітивну цінність безпосереднього спілкування, адже інформація про світ здебільшого надходить через медіа та інтернет. Буває часто, що людина потрапляє у складні ситуації зі встановленням контакту з людьми та прагне знайти альтернативні форми спілкування. У сучасному світі з появою нових технологій спілкування все частіше стає віртуальним.

Технології суттєво змінюють характер людського спілкування [6, с. 478]. Безпосередній обмін думками втрачає свою цінність, оскільки основним джерелом знань стають медіа та інтернет. Діти дедалі рідше пізнають світ через живий діалог зі старшими, віддаючи перевагу пошуковим системам і телевізору. Різноманіття соціальних ролей часто зумовлює шаблонність і формальність у стосунках, що позбавляє їх щирості. Водночас соціальні мережі створюють ілюзію близькості, даючи змогу залишатися в курсі подій у житті знайомих.

В контексті теми нового типу соціальної комунікації виникає питання формування командної взаємодії. Умови дистанційної діяльності формують специфіку командної взаємодії, зумовлюючи необхідність врахування низки чинників. Відсутність фізичного контакту ускладнює розвиток довіри й взаєморозуміння, а використання електронних засобів комунікації впливає на її якість. Додатковими викликами є географічна роз'єднаність і культурна різноманітність учасників, що потребує гнучких стратегій керування. Віртуальні команди вимагають високого рівня самоорганізації та мотивації, а також належного технічного забезпечення й чітко визначених процедур співпраці. Ефективність віддаленої роботи залежить від узгодженості цілей, розвитку комунікативних навичок, підтримки атмосфери відкритості та стимулювання мотивації. Важливу роль відіграють сучасні технології, спільні проєкти й розвиток лідерських якостей, що сприяють підвищенню відповідальності та залученості кожного учасника. Однак, як підкреслюють Ірина Миколайчук та Олексій Сидоренко у статті «Командна взаємодія в умовах віддаленої роботи»: «більшість компаній для збереження команд та бізнесу перейшла на дистанційну роботу для забезпечення поточного рівня ефективності роботи та налаштування належним чином взаємодії в колективі. В таких умовах керівникам доволі складно ефективно управляти командами, оскільки відсутні особистісні контакти, виникає часткове нерозуміння психологічного стану кожного працівника команди, адже електронне спілкування не відтворює елементи невербальної комунікації: жести, емоції, вираз очей тощо. Загалом у такій команді (територіально розділеній) люди ізольовані один від одного, що суттєво впливає на мотивацію та групову ефективність праці. Саме тому для якісної взаємодії команд в умовах віддаленої роботи необхідно дотримуватися чітко визначених правил» [9]. Дослідники виокремлюють такі ключові аспекти: підтримка ментального здоров'я працівників, збереження командної згуртованості, формування культури дистанційної взаємодії, розвиток неформальних зв'язків за мінімізації контролю, забезпечення ефективності та комфорту роботи, а також застосування Scrum-технологій [9].

Висновки. Узагальнення наукових підходів свідчить про те, що дистанційне спілкування є особливим видом соціальної взаємодії, який

реалізується за допомогою комп'ютерних технологій та формує у комунікантів специфічну модель віртуальної реальності з ефектом присутності. Воно передбачає використання комплексу комунікативних умінь, що ґрунтуються на знаннях і досвіді міжособистісного спілкування та дають змогу творчо застосовувати отримані навички. Такі вміння включають здатність до створення психологічного портрета співрозмовника, інтерпретації цифрової інформації, побудови віртуальних взаємин, вироблення індивідуальних стратегій і тактик взаємодії, умінь самопрезентації та адекватного реагування на дії партнера по комунікації.

Організація дистанційної діяльності вимагає уваги до психологічного стану учасників, збереження командної єдності та впровадження сучасних технологій. Це дає змогу забезпечити ефективність, комфортність і стійкість командної роботи у віртуальному середовищі.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх питань нового виду соціальної комунікації – дистанційного, але можна стверджувати, що в умовах дистанційної діяльності відкриваються перспективи вивчення багатьох тем, дотичних до вибраної, наприклад формування команди в умовах дистанційної діяльності та соціально-психологічних чинників, які на цей процес впливають.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляєва Н. Оцінювання соціально-психологічного клімату в колективі на прикладі підприємства торгівлі та його вплив на процес управління організацією. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 5. С. 144–153.
2. Борисюк А. Негативні чинники професійної ідентифікації майбутнього фахівця. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»* / за ред. С. Максименка, Н. Євдокимової. Т. 2. Вип. 8. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. С. 43–48.
3. Дідковський С. Модель інструментально організованого проблемного соціально-психологічного проектування. *Вісник Київського університету*. 2023. Вип. 17–18. С. 123–133.
4. Іванюк І. Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14343034.pdf>.
5. Командотворення як ефективний метод управління персоналом. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю* (27 жовтня 2022 р., м. Полтава). URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/1239/zbirnykmaterialivvivseukrayininternetkonfer.pdf>.
6. Кондратенко О. Нормативно-правові засади формування і діяльності управлінської команди. *Вісник Національної Академії державного управління при Президенті України*. 2015. № 2. С. 478–484.
7. Командотворення: корисні інструменти та кейси. URL: <https://prohr.rabota.ua/komandoutvorennya-korisni-instrumenti-ta-keysii>.
8. Костючков С. Реальне та віртуальне в житті сучасної людини: біофілософська інтерпретація. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політолог. студії*. 2021. Вип. 37. С. 57–62.
9. Миколайчук І., Сидоренко О. Командна взаємодія в умовах віддаленої роботи. *Матеріали конференції Permanent URI for this community*. Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2021. С. 123–126.
10. Loredana I. Interpersonal Communication in the Information Age: Opportunities and Disruptions. *American Behavioral Scientist* 67(2):000276422210928. DOI: 10.1177/00027642221092801.
11. Matthias Uhl, Joshua Knobe. The Inauthentic Online Self: Perceptions of Naturalness Drive Judgments of Authenticity. *Philosophy & Technology*. 2025. 38:36. <https://doi.org/10.1007/s13347-025-00871-y>.
12. Petersen B., Khalili-Mahani N, Murphy C., Sawchuk K., Phillips N., Li Kzh., Hebblethwaite S. The association between information and communication technologies, loneliness and social connectedness: A scoping review. *Front. Psychol.* 2023. 14:1063146. DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1063146.

Стаття надійшла у редакцію: 16.09.2025

Стаття прийнята: 26.09.2025

Опубліковано: 17.11.2025